

Поморфемният принцип на превеждане в EzF.I.461

[Татяна Илиева](#)

Поморфемният начин на превеждане в старобългарската преводна литература представя част от проблематиката, засягаща изобщо преводаческата техника на средновековните ни книжовници, както и атрибуирането им към една или друга преводаческа школа с определени теоретически постановки и принципи. Този въпрос е пряко свързан с ролята на гръцкото влияние при изграждане на старобългарския книжовен език. Той е занимавал поколения учени палеослависти от различни медиевистични школи, като се започне от В. Ягич ([Jagić 1898](#)) и се продължи с Б. Унбегаун ([Unbegaun 1932](#)), К. Шуман ([Schumann 1958, 1965](#)), Р. Цет ([Zett 1970](#)), И. Пацлова ([Páclová 1971](#)), Л. Мошински ([Moszyński 1974](#)), та се стигне до обобщаващите монографии на Р. М. Цейтлин ([Цейтлин 1977, 1986](#)) и Н. Молнар ([Molnár 1985](#)). След детайлното изследване по различни количествени и качествени показатели на първите калки, създадени в Кирило-Методиевите преводи, тяхното класифициране и систематизиране на типовете калкиране, все още обаче остава фрагментарно и недостатъчно проучен този въпрос при паметниците, познати ни от по-късни преписи.

В предлаганата статия ще бъде анализиран поморфемният начин на превеждане в старобългарския език – чрез разлагане на чуждата дума на съставлящите я части – лексикални корени и морфологично-словообразователни елементи, върху лексикален материал от старобългарския превод на Книгата „Пророчество Иезекииелево“ с тълкувания от Теодорит Кирски. За изследването се използва изданието по ръкопис F.I.461 от Руската национална библиотека в Санкт Петербург (нататък EzF.I.461, [Тасева, Йовчева, Илиева 2003](#)). Този паметник е от особено значение за изучаването на лексиката на българския средновековен библейски превод, тъй като това е най-ранният известен засега свод на славянски старозаветен текст¹.

В EzF.I.461 поморфемният превод е широко застъпен редом с пословния и смисловия. Той се прилага най-често в случаите на несъвпадение на културите, когато гръцката дума назовава понятие, което липсва в славянската цивилизация. При този преводачески принцип основна транслационна единица е морфемата. При него се установяват регламентирани морфологични съответствия, при които гръцки афикси и лексемни (т. е. с веществено значение) морфемни се предават посредством точно определени словообразователни елементи в старобългарски. Същият предполага прозрачна морфологична структура на превежданите и превеждащите единици.

Поморфемният принцип на транслация е застъпен при калкирането като метод на превеждане в EzF.I.461. От общолингвистично гледище калките се отнасят към онази част от езиковата материя, която се формира под влияние на чужди модели и засяга образуването и значението, формата и съдържанието на словния материал ([Минчева 1995](#): 209).

Част от калките са композити и предават буквално сложните думи от оригинала. В отношение на такъв точен поморфемнен превод спрямо гръцките си съответствия в изследвания текст са: благодѣтель εὐεργέτης²; всесильнъ παντοδύναμος; глбооустънъ βαθύχειλος; ꙗвѣроуденъ θηρίαλωτος; иноплеменьнъ ἄλλοφυλος; мъногомжънъ πολυάνδριος; мъногообраꙗнъ πολυμορφος; мъногосвъръшенъ πολυτελής; поꙗдноꙗ ꙗичънъ βαρύγλωσσος; чловѣколюбъць φιλόνηρος³ и др.

Към категорията на непълните поморфемни преводи се отнасят старобългарски книжовни думи, възникнали чрез деривация или композиция по определен старобългарски словообразователен модел без точно предаване член за член, а само с частична опора в гръцкия образец. Такива в изследвания текст са: весльникъ κωπηλάτης; дѣлатель γεωργός; пръвѣнъць прωτότοκος; садитель φυτουργός; насаждение φυτουργία; погоубление, погыбение, погыбление πανωλεθρία; съграждение οἰκοδομία; ръвение ζηλοτυπία; сътворение δημιουργία; благожитие εὐημερία, εὐπραξία; пьривъ φιλόνηκος; ръвънивъ ζηλοτυπῶν; съпротивие

ἀντιλογία; коумирство εἰδωλολατρεία;

Една част от калките в ЕзF.I.461 са вече трайно установени в старобългарския език, окончателно приобщени и възприети в неговия речников състав, здраво и органично включени в системата от лексикални значения. Такива са например благодать/ благодѣтъ благословение, благочъстивъ, благочъстиѣ, благожхание, воєвода, всесильнъ, лъжепророкъ, многообрапънъ, прѣдъдвѣриѣ. Друга част от тях не излизат извън пределите на изследвания текст. Такива са: благоистъкание, благосъмыслити, благооумнъ, благочъстование, великодарование, велькриль, зълосъмыслити, лъжевражение, любодѣчъ, новосъгражденъ, глжбооустънъ и попъдножпъичънъ, като последните две не развиват словообразователните си възможности и са единични или изолирани според терминологията на Цейтлин съобразно степента на повторемост на компонент А ([Цейтлин 1986](#): 215). Те представляват оказионално явление само за превода на този текст или във всеки случай имат ограничена употреба. От еднокоренните калки такива са: въстръзание ἀνασπᾶν 'изтръгване'; въсьмръзѣти ἐμφύρω 'смесвам, омърсявам, осквернявам'; незавидѣниѣ ἀφθονία 'изобилие'; неразумль ἀγνώμων 'неразумен'; несълъжѣи ἀψευδής 'нелъжовен'; отръзание κατατιλεῖν 'издиране'; посъмрачение συσκοτάσις 'помръкване'; посъмрачити σα συσκοτάζω 'помръквам'; посъмрѣкати ἐκτραγγίζω 'изшмърквам'; прѣдъдвѣратие πρόθυρα 'преддверие'; прѣдъпрозьрѣти προοράω 'предвиждам'; прѣдъсънабѣдѣти προφυλάττω 'предпазвам, предохранявам'; прѣждезаблениѣ проанатέλλον 'филиз'; съмеждоужи ὁμοροῦμενος 'съседен, прилежащ'; съмеждъникъ ὄμορος 'съсед' ([Илиева 2008](#)).

Сравнението на поморфемно преведената лексика от ЕзF.I.461 със Супр4 показва наличието в двата паметника на редица думи от разглежданата категория с един и същ гръцки еквивалент: бепъбожество ἀθεία; бесловесънъ ἄλογος; бесчъстънъ δυσσεβής; иножпъичънъ βάρβαρος; исѣчениѣ σφαγή; възградити οἰκοβομέω; въздоунжти ἐμφυσάω; въздѣлати γεωργέω; въстенати στενάζω и др.[5](#).

Освен със Супр общи поморфемни преводи (пълни и частични), отговарящи на едно и също съответствие в езика на оригинала, са засвидетелствани в ЕзF.I.461 и други преславски паметници: благочъствование εὐσέβεια, доглаголание κατηγορία, почоувъ αἴσθησις, постижънъ ἱκανός, прѣдъстроение πρόνοια, пьривъ φιλόνηκος (ГрНазXIV.); въпъвышити ὑψώω, бес прѣстани ἀπαύστως (Изб1073г.); ипгнити σήπομαι, прѣпъорие ὑπερηφανία (ПандАнтXIV.); съдръжание συνέχεια (ЕфрКрм); въпърастение αὐξησης (ПандАнтXIV., ГрНазXIV., Изб1073г.); присѣщати ἐπίσκεπτομαι (ПандАнтXIV., Мин1097г.).

Тази обща лексика ясно говори за наличието в изследвания текст на набор калки, познати още от класическите старобългарски паметници и създадени вероятно в първите Кирило-Методиеви преводи; свидетелства за връзката на ЕзF.I.461 с преславския книжовен кръг; изявява близостта и еднаквите тенденции в преводаческата техника на ЕзF.I.461 както с творческото наследство на Солунските братя, така и с другите преводни съчинения от Симеоновата епоха.

Някои думи се срещат в ЕзF.I.461 и други паметници от епохата, но реализирани в разни значения и съответно кореспондиращи си с различни гръцки думи. Например прѣпъоривъ в ЕзF.I.461 превежда ἀλάζων и означава 'горд, високомерен', докато в ПандАнтXIV. отговаря на ἀφηνιαστής 'непокорен'. Съществителното ипъведение в ЕзF.I.461 се използва като преводен еквивалент на ἐκκλησία 'събор, събрание', а в ЕфрКрм п на ἐκβίβασμός, executio в значение на вид наказание.

Съществуват много свидетелства за това как една и съща стб. дума с идентична семантика в ЕзF.I.461 и други преводни преславски паметници може да калкира различни синоними в гръцките текстове. Този факт демонстрира липса на регламентирани съответствия в двата езика. Ето няколко примера: прѣпъятиѣ κατάσχεσις ЕзF.I.461: παραληφθῆναι ПандАнтXIV.; рапгнѣвание τὸ παροργίσει ЕзF.I.461: παροργισμός ПандАнтXIV.; съвѣтънъ συμβουλευτικός ЕзF.I.461: σύμφωνος ЕфрКрм; прильпнжти просколлѣоμαι ЕзF.I.461: κολλέομαι ПандАнтXIV.; съвпъание δεσμός ЕзF.I.461: δεσμοτήριον НиконПанд; находъ ѣфобос ЕзF.I.461: εἰσβολή Изб1073г.; катадроμή ГрНазXIV.; накапатель παιδονόμος ЕзF.I.461: παιδευτής ГрНаз; отъгънание ἀνατροπή ЕзF.I.461: ἀποτροπή ПандАнт; послѣдование τὸ ἀκολουθεῖν ЕзF.I.461: τὸ

ἐξακολουθεῖν ПандАнтХIв.; съводи́ти καταβιβάζω ЕзF.I.461: καταφέρω ЕфрКрм; съвѣщаниѣ □ συμφωνία ЕзF.I.461: σύμφωνον, συμφώνησις ЕфрКрм; сънабдѣниѣ φυλακῆ ЕзF.I.461: φυλακτήριον ГрНазХIв6.

Наблюденията върху поморфемния превод в ЕзF.I.461 потвърждават, че към тази категория преводни еквиваленти спадат в много случаи лексеми, образувани от самия преводач със средствата на старобългарския език непосредствено в процеса на превеждане – славянски корелат на гръцкия модел, употребен ad hoc поради липса на домашно наименование за даденото понятие. Анализираният текст за пореден път засвидетелства, че нови калки се продуцират интензивно през целия начален етап от развоя на старобългарския литературен език, като обогатяването на книжовната лексика с такива словообразувания е пряко обусловено от активната преводаческа дейност през периода IX-XI в. Изследваният текст на свой ред попълва регистъра на структурните калки в старобългарския език количествено и качествено съобразно жанровата си принадлежност, стиловата специфика на подложката и преводаческото майсторство на неговия автор, допринася за изграждането на отворена система от деривационни модели за ново словотворчество в езика с цел разширяване понятийната система на старобългарската лексика чрез създаване на конкретни нови названия и книжовни средства за номинация.

Поморфемният превод обаче съвсем не винаги е свидетелство за невъзможността да се намери старобългарско съответствие на калкираната гръцка дума. Калки превеждат и други гръцки думи, а калкираната дума има и други съответствия освен калката. Например, старобългарските лексеми бесчъстиѣ и нечъстиѣ са калки на гръцките думи ἀσέβεια, δυσσέβεια и ἀτιμία. Същевременно обаче нечъстиѣ превежда и τιμωρία. Бе□акониѣ, бе□аконениѣ, бе□аконьниѣ, бе□аконьновати, бе□аконьнъ, бе□аконьникъ са калки на ἀνομία, ἀνόμημα, ἀνομέω, ἄνομος но се явяват съответствия и на други гръцки думи: ἀσέβεια, δυσσέβεια, ἀδικία, πονηρία, ἀτοπία, ἁμαρτία, μανία, πολιτεία, βλασφημία; πονηρός; ποιέω πονηρά. От своя страна калкираните думи се превеждат и посредством други старобългарски думи: пжть, нечъстиѣ, нечъстовати, грѣшъникъ и т.н. Глаголът съкроушати калкира гръцката лексема συντρίβω, но превежда също и θραύω. Тези и други подобни примери показват, че една част от калките не са правени в процеса на този превод, а са част от лексикалното богатство на езика, готов речников запас.

Най-многобройни групи калки дават моделите с форманти -ниѣ, -Øъ и -ѣство при nomina qualitatis et actionis, и -тель и -ъникъ₁ при nomina personalia. Като активни словообразователни елементи за създаване на калки се проявяват префиксите не- и бе□- срещу гръцко ἀ-privativum в словообразователни модели отглаголни съществителни на -ниѣ (бе□аконьниѣ ἀνομία; невидѣниѣ ἀορασία; невьдѣниѣ ἄγνοια; невьрованиѣ ἀπιστία; не□авидѣниѣ ἀφθονία; неможениѣ ἀσθένεια; непокорениѣ ἀπειθεία; нера□оумѣниѣ ἄγνοια; неявлениѣ ἀσάφεια), абстрактни названия на -иѣ и -ѣство (бе□мѣриѣ ἀωρία; бе□оумиѣ ἄνοια; бестоудиѣ ἀνάιδεια; бесчъстиѣ ἀσέβεια, ἀτιμία; бе□божъство ἀθεία), адективириани причастия (неи□дреченъ ἄρρητος; невьписанъ ἀνάγραπτος; неи□глаголанъ ἄρρητος; необрѣ□анъ ἀπερίτμητος; невидимъ ἀόρατος, ἀόρατως; непроходимъ ἄβατος, неоудръжимъ ἄκρατος; непо□наваѣмъ ἀγνωμονούμενος), прилагателни на -ънъ (бе□аконьнъ ἄνομος, παράνομος; бе□доушънъ ἄψυχος; бесловесънъ ἄλογος; бесъмрътънъ ἀθάνατος; бесчъстънъ δυσσεβής; немошънъ ἀσθενής, ἀδρανής; неповинънъ ἀθῶος; непорочънъ ἄμωμος; неправъдънъ ἄδικος; непотрѣбънъ ἀνεπιτήδειος; неправъдънъ ἀνόσιος; неблагоприятънъ ἀχάριστος; немошънъ ἀδύνατος; необрѣ□анънъ ἀπερίτμητος; непристжпънъ ἀπρόσιτος;); префиксати с представките и□-/ἐκ: ἐξ-(и□бавити ἐξαίρειω; и□бости ἐξορύττω; и□бьрати ἐκλέγομαι; и□вести ἐξάγω; и□влѣщи ἐκκενώω, ἐκπάω; и□врѣщи ἐξαίρω; и□гънати ἐξωθέω, ἐβάλλω; и□доухати ἐκψύχω; и□ити ἐξέρχομαι; и□лиати ἐκχέω; и□лѣсти ἐξέρχομαι; и□мъкнжти ἐκπάω, ἐκφέρω, ἐκκενώω; и□нести ἐκφέρω; и□носити ἐκφέρω; и□рѣяти ἐκθλίβω; искипѣти ἐκζέω; испастити ἐκπίπτω; испражити сѧ ἐκφρύγω; истръгнжти ἐκπάω; истрѣбити ἐξολοθρεύω; исходити ἐξέρχομαι, ἐκπορεύομαι, ἐκπέμπομαι; и□боръ ἐκλεκτά, τά; и□ведениѣ ἐκκλησία; и□борънъ ἐκλεκτός; исходъ ἔξοδος), про-/про-(проповѣдати проαγορεύω, пролѣγω, проθεσπίζω, проμηνύω, проδηλόω, проσημαίνω; проповѣдовати проφητεύω, проθεσπίζω; проповѣдѣти проαγορεύω, проαπαγγέλλω, проφητεύω; прорещи проφητεύω, пролѣγω, проθεσπίζω; прорицати проφητεύω, проαγορεύω; пророчъствовати проφητεύω; промышлениѣ πρόνοια; проречениѣ πρόρρησις; прорицаниѣ πρόρρησις; пророчъство проφητεία, πρόρρησις; проповѣдатель проαγορεύσας; пророкъ

проφήτης); ρα-/ δια- (ρα-вратити, ρα-вращати διαστρέφω; ρα-грабити διαρπάζω; ρα-дѣлити διαιρέω; ρα-лияти διαχέω; ρα-лжчати διακρίνω; ρα-лжчити διαφωνέω, διαστέλλω, διαχωρίζω; ρα-мѣрити διίστημι; ρα-оумѣти διαγιγνώσκω, διανοέω; ρα-слабити διαλύω; ρα-сыпати διασπείρω, διαφθείρω, διαλύω, διασκορπίζω; ρα-съяти διασπείρω, διασκεδάννυμι; ρα-вѣтъ διαβούλιον; ρα-грабление διαρπαγή; ρα-дѣление διαίρεσις; ρα-личение διαφορά; ρα-личие διαφορά; ρα-лжчение διαφορά, τὸ διάφορον, διάκρισις; ρα-оумъ διάνοημα, διάνοια; ρα-оумѣние διάκρισις; ρα-съятие διασπορά; ρα-сыпание διαφθορά, διασκορπισμός, διασπορά; ρα-личъ διαφόρως; ρα-личьиъ διάφορος), съ₁-/ συν- (събирати συλλέγω συνάγω; съвъкоупити συνάγω συνάπτω συζεύγνυμι; съвъщавати, съвъщати, съвъщевати συμβουλεύω; съкоупити συνάπτω; сълоучати сλ συμβαίνω; съмыслити συνίημι; съмасти συγγέω, συμφύρω; съплести συμπλέκω; съравньяти συνομολογέω; съставити συνδέω, συκεράννυμι; съшивати συρράπτω; събрати συνάγω, συλλέγω, συνέρχομαι, ἐπισυνάγω; събыти сλ συμβαίνω съвършити συντελέω съдѣлати συνεργέω съѣвати συνάγω; съконъчавати συμπλήρώω συντελέω; съконъчати συντελέω, συμπεραίνω; съкратити, съкращати συντέμνω; съкроушати συντρίβω; съложити συνάγω, pass. σύκειμαι; съломити συγκλάω сънабѣдѣти συντηρέω; сътърѣти συντρίβω, συνθλάω; съборъ συναγωγή; съвъкоупление συνάφεια, συνάψαι; съвъдѣние συνειδός; съмѣсьникъ σύμμικτος; съмѣшение σύγκρασις; съставъ σύστημα, συνθήκη; съвъщание συμφωνία; съвѣтъ συμβουλή, σύλλογος; съвѣтъникъ σύμβουλος; съдръжание συνέχεια; съконъчание συντέλεια, συμπλήρωσις; съкроушение συντριβή, συντρίψις; съпржгъ συνεζευγμένος; съвѣтънь συμβουλευτικός сълоучьнь συμβαίνων). Сравнението на разглежданата категория думи от анализирания текст с речника на оригинални старобългарски творби показва, че поморфемното превеждане и създаването на калки е в непосредствена връзка с всички словообразователни процеси в изграждането на старобългарската книжовна лексика. То се подчинява на аналогични закономерности, наблюдавани и при независимата от чуждоезиковата матрица деривация на домашна лексика по отношение на продуктивността на префиксалните и суфиксалните модели. И в поморфемните преводи, както и в самостоятелното авторово словопроизводство, се констатира значимо разнообразие на словообразователни дублети, което свидетелства за динамичните словотворчески процеси в младия книжовен език (срв. иѣбити и оубити за ἀποκτείνω; ρα-личение, ρα-личие и ρα-лжчение за διαφορά; иѣборьнь и избьрань за ἐκλεκτός и много други).

След равнището на текста нека обърнем поглед към равнището на езика и направим съпоставка между ЕзF.I.461, КСП и някои преславски паметници. Ще се опитам със средствата на статистическите методи⁷ да представя деривацията в старобългарски език на няколко равнища: от една страна на базата на лексикалния материал от ЕзF.I.461 (равнище на текста), от друга, върху съпоставка между синхронно съществуващи текстове (равнище на езика) и най-сетне ще сравня с така получената картина резултатите от глотометричното изследване на редовните морфологични еквиваленти на отделни гръцки форманти при пословния и поморфемния превод на пласта специална лексика в ЕзF.I.461. Така ще видя доколко словообразователните тенденции в анализирания текст се вписват в общите тенденции на речепроизводство, според както те са отразени в лексикалната микросистема на същия паметник и в макросистемата на езика от това време и доколко същите диктуват преводаческите решения на книжовника.

За по-голяма яснота ще представим съотношенията нагледно в таблици.

Таблица 1

Процентни съотношения между словообразователните модели на имената за лица в ЕзF.I.461 в сравн с КСП и някои преславски паметници

паметник / суфикс	- ъНИКЪ	- ъЦЪ	- тел ь	- а рь	- чи и	-	- ин ъ	- ъца	- та и	- ън и	- ъница
ЙоЕБ	31	28	21	0	0	1	5	1	3	0	6
КСП	43	23	17	2	2	0	5	3	1	1	7

ЙоЕШ	38	24	13	2	1	4	10	2	2	1	8
ЕзF.I.461	37	16	12	2	0	12	6	0	0	1	10
ЕфрСир	30	23	22	2	3	2	4	2	1	1	6
ИП	35	12	10	0	0	25	4	0	0	1	18
ПетърЧрнз	41	21	18	0	1	3	5	5	0	1	5
ПрезвК	33	19	16	0	0	1	7	3	1	0	15
СловаКлОхр	39	21	20	0	0	1	3	1	0	0	11
ХимнКлОхр	36	20	30	0	0	2	3	0	0	0	14

Данните от статистиката показват, че в словника на ЕзF.I.461, също както и в макросистемата на езика образуванията на -(ън)икъ превъзхождат чувствително по численост производните на -ъць и -тель.

Таблица 2

Процентни съотношения между словообразователните модели на абстрактните имена в ЕзF.I.461 в ср. КСП и някои преславски паметници

паметник / суфикс	-ъство	-ъствиѹ	-иѹ	-ость	-ота	-ъда	-ина	-ыни
ЙоЕБ	52	7	10	16	6	1	6	2
КСП	32	10	27	13	7	1	7	2
ЙоЕШ	36	5	20	16	8	1	11	3
ЕзF.I.461	28	6	24	15	13	3	7	1
ЕфрСир	28	10	33	12	6	1	7	2
ИП	27	4	17	22	12	7	11	0
ПетърЧрнз	25	4	20	25	14	3	6	3
ПрезвК	30	8	22	15	11	2	8	4
СловаКлОхр	23	8	37	11	7	2	9	3
ХимнКлОхр	32	6	16	16	12	10	8	0

Сравнението с КСП и някои преславски паметници показва, че ЕзF.I.461 като цяло следва тенденциите в словообразуването на абстрактните имена, характерни изобщо за езика от този период. На първо място по продуктивност и в ЕзF.I.461, и в общия словник на съпоставимите паметници е наставката -ъство. На втора позиция в макросистемата на езика е суфиксът -иѹ със средна производителност 22.37%.

Процентни съотношения между словообразователните модели на процесуалните имена в ЕзF.I.461 в сравнение с КСП и някои преславски паметници							
паметник / суфикс	-ниѹ	-ѹъ	-тиѹ	-ъкъ	-ъба	-знь	-тва
ЙоЕБ	63	28	5	1	1	1	1
КСП	80	12	3	1	2	1	1
ЙоЕШ	75	19	3	1	0	1	1

ЕзF.I.461	73	18	4	2	1	1	1
ЕфрСир	77	15	2	2	1	2	1
ИП	64	24	7	2	0	0	3
ПетърЧрнз	66	24	4	0	3	1	2
ПрезвК	62	26	4	2	2	2	2
СловаКлОхр	70	19	4	2	0	3	2
ХимнКлОхр	59	30	4	1	2	2	2

Данните показват, че EzF.I.461 следва тенденциите в словообразуването на процесуалните имена, характерни като цяло за езика от този период. Отделните суфикси запазват еднакво поведение по признака продуктивност в общия словник на разглеждания паметник. При тази категория в EzF.I.461 не се наблюдава значително по-висок, респ. по-нисък, процент за един или друг формант спрямо референтните стойности в лексикалната система на съпоставимите текстове.

В съпоставка с *Речника на морфологичните корелации на суфиксално равнище между гръцки и старобългарски език* в EzF.I.461 се вижда, че разпределението на редовните морфологични корелати в EzF.I.461 е пропорционално на разпространеността на съответните модели в макросистемата на езика от това време, както в други преводни текстове, така и в оригинални стб. произведения. Не се наблюдава различие в словообразователните тенденции и между продукцията на двата книжовни центъра – Охрид и Преслав, а така също и между паметниците с различна жанрова принадлежност. Това ясно показва от една страна единството на българския език през съответния период, а от друга относителната му независимост в развитието от водещия културен език, в чийто ареал се намира. Налага се изводът, че в преобладаващото число от случаите се касае не за калкиращ превод, а за чисто типологична съотносимост на равнище категория.

Цитирана литература

[Вялкина, Л.В.](#) авт, 1966. [Греческие параллели сложных слов в древнерусском языке XI-XIV вв.](#) В [Р. И. Аванесов](#), ред *Лексикология и словообразование древнерусского языка*. Москва: Академия наук СССР, Институт русского языка, с-ци 154-188.

[Давидов, А.](#) авт, 1996. [Старобългарска лексикология](#), Велико Търново: Университетско издателство „Св. Кирил и Методий“.

[Илиева, Т.](#) авт, 2008. [Редки думи в старобългарския превод на Книгата на пророк Йезекиил по ръкопис 461 от Руската национална библиотека - Санкт Петербург](#). *Преславска книжовна школа*, 10, с-ци205-223.

[Минчева, А.](#) авт, 1995. [Калки в старобългарски език](#). В [П. Динеков](#), ред *Кирило-Методиевска енциклопедия*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с-ци 209-212.

[Николова, С.](#) авт, 1995. [За най-стария български средновековен ръкопис на Стария завет](#). *Старобългарска литература*, 28-29, с-ци110-118.

[Тасева, Л.](#), [Йовчева, М.](#) & [Илиева, Т.](#) ред-ри, 2003. [Книга на пророк Йезекиил с тълкувания](#),

София: БАН ; КМНЦ.

[Фрумкина, Р.М.](#) авт, 1964. [Статистические методы изучения лексики](#), Москва: Наука.

[Цейтлин, Р.М.](#) авт, 1977. [Лексика старославянского языка. Опыт анализа мотивированных слов по данным древнеболгарских рукописей X-XI вв.](#), Москва: Наука. Available at: <http://www.inslav.ru/resursy/elektronnaya-biblioteka/851--x-xi-1977> [Отворен на 2013-12-27].

[Цейтлин, Р.М.](#) авт, 1986. [Лексика древнеболгарских рукописей X-XI вв.](#), София: БАН. Available at: <http://www.inslav.ru/resursy/elektronnaya-biblioteka/852-----x-xi---1986> [Отворен на 2013-12-27].

[Jagić, V.](#) авт, 1898. [Die slavischen Composita in ihrem sprachgeschichtlichen Auftreten](#). *Archiv für slavische Philologie*, 20 ; 21, с-ци519-556 ; 28-43.

[Molnár, N.](#) авт, 1985. [The Calques of Greek Origin in the Most Ancient Old Slavic Gospel Texts: A Theoretical Examination of Calque Phenomena in the Texts of the Archaic Old Slavic Gospel Codices](#), Köln: Böhlau.

[Moszyński, L.](#) авт, 1974. [Rzeczewniki złożone Sinajskiego Pateryka na tle złożen kanonu staro-cerkiewno-słowiańskiego](#). *Słowo*, 24, с-ци109-124.

[Páčlová, I.](#) авт, 1971. [K otázce lexikálních grécismů v staroslověnských památkách s latinskou předlohou](#). В [M. Bauerová](#) & [Štěrbová, M.](#), ред-ри *Studia palaeoslovenica. Sborník studií věnovaných k sedmdesátinám univ. prof. Dr. Josefa Kurze*. Praha: Academia, с-ци 277-284.

[Schumann, K.](#) авт, 1958. [Die griechischen Lehnbildungen und Lehnbedeutungen im Altbulgarischen](#), Wiesbaden: Harrasowitz.

[Schumann, K.](#) авт, 1965. [Zur Typologie und Gliederung der Lehnprägungen](#). *Zeitschrift für slavische Philologie*, 32(1), с-ци61-90.

[Unbegaun, B.](#) авт, 1932. [Le calque dans les langues slaves littéraires](#). *Revue des études slaves*, 12(1-2), с-ци19-48. Available at: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/slave_0080-2557_1932_num_12_1_7505 [Отворен на 2013-12-27].

[Yule, G.U.](#) авт, 1944. [The statistical study of literary vocabulary](#), Cambridge: Archon Books.

[Zett, R.](#) авт, 1970. [Beiträge zur Geschichte der Nominalkomposita im Serbokroatischen. Die altserbische Periode](#), Köln: Böhlau.

Съкращения на ръкописи и средновековни текстове

ГАм	Хроника на Георги Амартол
ГрНазХІв.	13 слова на Григорий Назиански от XI в.
ЕфрКрм	Ефремова крѣмчя
ЕфрСир	Слова на Ефрем Сирин
Златостр	Златоструй
Изб1073г.	Симеонов Изборник от 1073 г.
ЙоЕБ	Богословие на Йоан Екзарх
ЙоЕШ	Шестоднев на Йоан Екзарх
Мин1096г.	Миней от 1096 г.
Мин1097г.	Миней от 1097 г.
ПандАнтХІв.	Пандекти на Антиох
ПрезвК	Беседа на Презвитер Козма
Сб1076г.	Сборник от 1076 година
Супр	Супрасълски сборник

Приложение

Речник на морфологичните корелации на суфиксално равнище между гръцки и старобългарски език в ЕзF.I.461

Речникът обхваща само производните думи в ЕзF.I.461. Думите са подредени в словообразователни гнезда по общ деривационен формант в езика на рецептива, като заглавните суфикси са подредени по ономазиологични класове¹. След всеки афикс-лема са дадени формалните му съответствия в езика на оригинала, а срещу тях в азбучен ред са изброени всички образувани по този начин старобългарски думи с гръцките им съответствия. Подир примерите за поморфеман превод, от които първо се дават точните ономазиологични еквиваленти, а после всички останали, се привеждат пословните некалькиращи преводи и тези с неспазена формално-граматична структура. Целта е върху лексикалния материал от разглеждания текст в систематичен вид да бъдат представени регулярните морфологични съответствия при превеждането, както и свободните преводачески решения.

Суфикси

I. Nomina substantiva

A. Nomina personalia

-ъникъ₁

-тъс, тоу, ѓ: веслъникъ κωπηλάτης; колесъничъникъ τριστάτης; конъникъ ἐπιβάτης; корабъникъ ναύτης; крѣмъникъ κυβερνήτης; островъникъ νησιώτης; пѣтъникъ ὀδίτης;

ραββοинникъ λήστης;

-τωρ: насельникъ οικήτωρ; обидьникъ ἀλάστωρ

-ευς: коньникъ ἵππεύς

Adjectiva m -ος: бе[а]коньникъ ἄνομος, поморьникъ παράλιος, помощьникъ πρόμαχος, συνεργός, ἐπίκουρος, βοηθός, прѣсельникъ [] μέτοικος, съвѣтъни σύμβουλος, съмеждьникъ ὄμορος, съходьникъ πρόξενος;

Adjectiva verbalia -τος: плѣненикъ, плѣньиикъ, плѣникъ αἰχμάλωτος; примѣсьникъ ἐπίμικτος;

ptc. praes. act.: пищьникъ ἀνατρέφων;

предложен израз: причастьникъ ἐν μετουσίᾳ;

-тель

-της, του, ὁ: благодѣтель εὐεργέτης; ка[п]атель παιδοτρίβης; крѣмитель κυβερνήτης;

-ος, ὁ: дѣлатель γεωργός; ка[п]атель διδάσκαλος; нака[п]атель παιδονόμος; насыпатель λοιμός, садитель φυτουργός; строитель πρόξενος; съка[п]атель κατήγορος; оучитель διδάσκαλος;

Adjectiva m -ος: съвѣститель παρεκτικός.

p tc. praes. act.: дѣлатель - γεωργῶν

-ьць₁

-ος, ὁ: коупьць ἔμπορος; младеньць νεανίσκος;

-της, του, ὁ: творьць ποιητής;

-εύς: жьрьць ἱερεύς;

Adjectiva m -ος: мрътвьць νεκρός; прѣвѣньць πρωτότοκος; свирьць μουσικός; старьць πρεσβύτερος; тоу[п]емьць ἐπιχώριος; оубоиць ἀλιτήριος; оусѣдьць μέτοικος; чловѣколюбьць φιλόανθρωπος;

Adjectiva verbalia -τος: пришьльць - προσήλυτος;

предложен израз: коупьць - ἐν τῇ ἐμπορίᾳ;

B. Nomina actionis et resultativa

-ниѣ

- **σις:** бльщаниѣ - στίλβωσις; блистанѣ - στίλβωσις; видѣниѣ - ὄρασις, ὄψις; воѣваниѣ - ἐπανάστασις, παράταξις; вѣ[п]вращениѣ - ἀνάκλησις; вѣ[п]ложениѣ - ἐπίθεσις; вѣ[п]несениѣ - ἀνάληψις, ἔπαρσις; вѣ[п]ношениѣ - ἀνάβασις; вѣ[п]растениѣ - αὐξησις; вѣпрашаниѣ - ἐρώτησις, ζήτησις; вѣселениѣ - κατασκήνωσις; вѣскрѣсениѣ - ἀνάστασις; вѣстаниѣ - ἐπανάστασις; вѣдѣниѣ - πρόγνωσις; дрѣжаниѣ - κατάσχεσις; и[п]ѣдениѣ - βρῶσις; имѣниѣ - ὑπαρξις; лишениѣ - στέρησις; мьщениѣ - ἐκδίκησις; мжчениѣ - κόλασις; нака[п]аниѣ - παραίνεσις, εἰσήγησις; наречениѣ - ἀπόφασις; неотѣврѣжениѣ - ἀναίρεσις; обличениѣ - ἀνατύπωσις, ὁμοίωσις, ὄψις; обнажениѣ - γύμνωσις; обѣщаниѣ - ὑπόσχεσις; опоустѣниѣ - ἐρήμωσις; оскврѣнавляениѣ - βεβήλωσις; оскждѣниѣ - σπάνις, στέρησις; оставлениѣ - ἄφεισις; оскждениѣ - ἀπόφασις; отѣвѣщаниѣ - ἀπόκρισις; отѣмьщениѣ - ἐκδίκησις; отѣпадениѣ - πτώσις; отѣстѣплениѣ - ἀπόστασις; отѣсждениѣ - ἀπόφασις; очищениѣ - κάθαρσις; падениѣ - πτώσις, διάπτωσις; плѣнениѣ - ἄλωσις; повоѣваниѣ - πόρθησις; погыбениѣ - ἄλωσις; подарениѣ - χάρις; подвижениѣ - κίνησις; поклоняниѣ - προσκύνησις; помышлениѣ - βούλησις;

поновление – ἀνάκτισις; поставление in поставление стрѣль – βελοστάσις; потребление – ἀνάλωσις, ἐξάλειψις, ἐξολόθρευσις; притяжание – κτήσις; прихождение – ἄφιξις; продание – πράσις; продление – ἐπίτασις; проречение – πρόρρησις; прорицание – πρόρρησις; протяжение – ἐπίτασις, ἔκτασις; прощение – συγχώρησις; прошение – αἴτησις; прѣложение – μετάθεσις; прѣселение – μετοίκησις; прѣставление – μετάθεσις; прѣстѣпление – παράβασις; поущение – συγχώρησις; ра̀горѣние – ζέσις; ра̀дѣление – διαίρεσις; ра̀лчение – διάκρισις; ра̀орение – κατάλυσις; ра̀оумѣние – διάκρισις; ослабление – ἔκλυσις; насыпание – κατάλυσις; рождение – γένεσις; стояние – στάσις; съвѣдѣние – γνῶσις; съка̀пание – ὑπόθεσις; съконьчание – ἔκβασις, ἔκλειψις, συμπλήρωσις; съкроушение – συντρίψις; съличение – ὁμοίωσις; съпадение – ἔκπτωσις; сътѣжение – ἀγανάκτησις; сыпание – παράλυσις; оужасение – ἔκστασις; оуложение – διάθεσις; оуспѣние – ὄνησις; оуоставление – θέσις; ἀποκατάστασις; оутврѣждение – ἴδρυσις, στερέωσις; хотѣние – ἐπιπόθησις; проа́иреиς – ἁβление – ἀποκάλυψις ὄπτασις ;

-**ia**: блжжение – порнеία, ἀκολασία, λαγνεία· бѣсование – μανία; бѣшение – δεισδαιμονία; величание – ἀλαζονεία, ὑπερηφανία; видѣние – θεωρία; влѣхование – μαντεία; воєвание – полиорκία; вражение – μαντεία; въ̀ведение – ἐκκλησία; въ̀глашение – ἄρμονία; въ̀селение – κατοικία; глаголение – λαλία, κατηγορία; граждение – οἰκοδομία; даение – χορηγία; доглаголение – κατηγορία; достояние – ἀξία, ἐξουσία; дѣяние – χορηγία; па̀коление – θυσία; ѝведение – ἐκκλησία; ѝмьчѣтание – ποικιλία; коление – θυσία; кръщение – παλιγγενεσία; лихновение – ἀμετρία; мьчѣтание – ποικιλία; мльчание – ἡσυχία; мжчение – τιμωρία; надѣяние – προσδοκία; накажнение – τιμωρία; нака̀пание – παιδεία, διδασκαλία; напаяние – ἀρδεία; написание in осѣнено написание – σκιογραφία; напоение – ἀρδεία; насаждение – φυτουργία; наоучение – διδασκαλία небрѣжение – ὑπεροψία, ἀμέλεια; невидѣние – ἀορασία; невѣдѣние – ἄγνοια; невѣрование – ἀπιστία; недооумѣние – εὐκολία; нѐавидѣние – ἀφθονία; неможение – ἀσθένεια; непокорение – ἀπειθεία; непрѣмѣнение – μεταμέλεια!; нера̀оумѣние – ἄγνοια; неἁвление – ἀσάφεια; обитание – παροικεσία; общение – κοινωνία; обѣщание – ἐπαγγελία; опоустѣние – ἐρημία; плѣнение – αἰχμάλωσις, полиорκία; повоєвание – полиорκία; погоубление – ἀπώλεια, πανωλεθρία; погыбление – ἀπώλεια, ἀφάνεια, πανωλεθρία; погыбление – ἀπώλεια, πανωλεθρία; по̀пание in по̀пание божие – θεογνωσία; пока̀пание – παιδεία; покаяние – μετάνοια, μεταμέλεια; покрѣвление па̀асафея; помилование – συμπάθεια; поможение – ἐπικουρία; попоущение – ἄδεια; потребление – πανωλεθρία; потребование – χρεία; потѣщание – προθυμία; похоуление – βλασφημία; приобѣщение – κοινωνία; причащение – κοινωνία; промышленение – πρόνοια; проповѣдание – проσηγορία, ἀγγελία; прѣгрѣшение – πλημμελία; прѣдание – проδοσία; прѣдѣстроєние – πρόνοια; прѣ̀рѣние – ἀλαζονεία, ὑπερηφάνεια, ὑπερηφανία; раскаяние – μεταμέλεια; рѣвление – ζηλοτυπία; свѣщение – ἐπαγγελία; строєние – πρόνοια, κηδεμονία; съблжжение – порнеία; съв̀коупление – συνάφεια, κοινωνία; съвѣщание – ἀγγελία, συμφωνία; съграждение – οἰκοδομία; съдѣлование – ἐνέργεια; съдрѣжание – συνέχεια; съдѣлание – ἐνέργεια; съка̀пание – ἐρμηνεία, παιδεία; съконьчание – συντέλεια; съпасение – σωτηρία; сътворение – δημιουργία; трѣпѣние – μακροθυμία; трѣбование – χρεία; оуготование – ἔτοιμασία; оуспѣние – ὠφέλεια; оустроєние – ἐπιμέλεια, πρόνοια; оутврѣждение – ἀσφάλεια; оучение – διδασκαλία; ἁвление – ὄπτασις, θεωρία, ἐπιφάνεια;

-**ā -ŋ**: бѣжание φυγή; въ̀вращение – ἀποστροφή; въ̀пание – σπονδή; въ̀писание – διαγραφή; грѣкание – φωνή; па̀бвение – λήθη; па̀прѣщение – ἀπειλή; ѝбавление – ἀπαλλαγή; ѝбиеение – σφαγή; ѝоумление – λύττα; ѝѣдение – βορά; искоушение – πείρα; исѣчение – σφαγή; коление – θοίνη; коньчание – τελευτή; кръвление – φυλακή; лихновение – ὑπερβολή; лѣпление – ἀλοιφή; милование – συγγνώμη; мльчание – σιγή; наслаждение – ἡδονή; обращение – τροπή, ἐπιστροφή, ὁρμή; обжхание – ὁσμή; ограждение – περιοχή; одрѣжание – περιοχή; отѣгънание – ἀνατροπή; отѣдѣшение – παραψυχή; отѣсжжение – δίκη; писание – γραφή; плетение – πλοκή; плѣнение – σφαγή, проноμή; повелѣние – γνώμη; повиновение – ὑποταγή; повоєвание – проноμή; погыбление – σφαγή; покаяние – μεταβολή; пома̀пание – ἀλοιφή; помилование – συγγνώμη; послушание – ἀκοή; потѣщание – σπουδή; про̀абление – ἀνατολή; прославление – φήμη; прощение – ἀπαλλαγή, συγγνώμη; прѣльщение – πλάνη; прѣмльчание – παῦλα; прѣмѣнение – ἐναλλαγή, μεταβολή, τροπή, γνώμη; прѣнесение – μεταφορά; прѣтечение – ῥοπή; прѣщение – ἀπειλή; ра̀вращение – συστροφή; ра̀грабление – διαρπαγή, проноμή; ра̀личение – διαφορά; ра̀лчение – διαφορά; насыпание – διαφθορά, διασπορά; рождение – γενεά; рѣ̀пание – φωνή; рѣ̀пание – τομή; ставление – ἀναβολή; стыдѣние – αἰσχύνη; съграждение – οἰκοδομή; съконьчание – τελευτή; съконьчание – παῦλα;

съкроушение - συντριβή; сѣчение - σφαγή; творение - κατασκευή; оубиение - σφαγή;
оустръмление - ὄρμη; оутѣшение - παραψυχή;

-ма: величание - φρούαγμα; въсхитание - ἄρπαγμα; въсхыщение - ἄρπαγμα; гнжшение - βδέλυγμα; дръ̀новение - τόλημα; дѣяние - δόμα; ꙗнаение - ἀποσφράγισμα; иꙗдение - κατάβρωμα; имѣние - χρήματα; исправление - δικαίωμα; лихновение - περίττωμα; обличение - ὁμοίωμα, ἐκτύωμα; огнжшение - βδέλυγμα; омражение - προσόχθισμα; оправдание - δικαίωμα; оправление - δικαίωμα; осващение - ἁγίασμα; оскврънение - μίασμα; плакание - θρήνημα; повелѣние - βούλημα, νεῦμα, πρόσταγμα; полагание - ἔκθεμα; помышление - ἐνθύμημα, ἐπιθύμημα; попрыание - καταπάτημα; правление - δικαίωμα; проповѣдание - θέσπισμα, κήρυγμα; прѣгрѣшение - περίπτωμα; расѣчение - διχοτόμημα; расжжение - κρίμα; съгнжшение - βδέλυγμα, προσόχθισμα; съгрѣшение - παράπτωμα, ἁμάρτημα; съличение - ὁμοίωμα; съподобление - εἶκασμα, σχῆμα; оумѣшение - μάλαγμα; оуправление - κατόρθωμα; оутврѣждение - στήριγμα, ὑποστήριγμα, στερέωμα; оучение - δίδαγμα, δόγμα, κήρυγμα; ядение - κατάβρωμα;

-μός: - въ̀дыхание - στεναγμός; ꙗтворение - συγκλεισμός; крашение - καλλωπισμός; обличение - ἐλεγμός; осващение - ἁγιασμός; оцѣщение - ἐξιλασμός; плѣнение - ἀνδραποδισμός; погоубление - ἀφανισμός; помышление - λογισμός; поплакание - κατακλυσμός; поржгание - ἐμπαιγμός; потрѣбление - ἀφανισμός; похжжнание - μукτηρισμός; приплложение - πλεονασμός; насыпание - διασκορπισμός; стыдѣние - καταισχυμμός; съваꙗание - δεσμός; оукорение - ὄνειδισμός;

-ос ѓ: величание - τῦφος; воєвание - ἔφοδος; въ̀вращение - ἐπάνοδος; въсаждение - καρπός; имѣние - θησαυρός; мжчение - βάσανος; наречение - ὄρος; обличение - ἔλεγχος; ограждение - περίβολος; опоустѣние - ἔρημος; осжжение - ψῆφος; отѣсжжение - ψῆφος; плетение - ῥάβδος; повелѣние - νόμος, σκοπός; поржгание - ὄνειδος; потрѣбление - ὄλεθρος; проꙗбление - βλαστός; раꙗорение - ἔφοδος; рѣвление - ζῆλος, φθόνος; ставление - δρόμος, νόμος; течение - δρόμος, ὄχετός; оутворение - κόσμος;

- ос, ѓос тѓ: обличение - εἶδος; оскврънение - μύσος; рождение - γένος; съврѣшение - τέλος; съконъчание - τέλος; съличение - εἶδος;

n sg./ pl.: накаꙗание - τὸ τιμωρητικόν; наоучение - λυπερά, τά непослоушание - τὸ ἀνένδοτον, τὸ δυσήκοον, τὸ ἀνήκοος; несъмышление - τὸ ἀγνώμον; осващение - τὸ ἅγιον; покорение - τὸ εὐπειθές; порадование - τὸ ἐπίχαρτον; раꙗлжение - τὸ διάφορον; оутѣшение - τὸ терпνόν; явление - τὸ δηλωτικόν;

ptc. n sg./ pl.: въ̀бранение - τὸ ἀπειρημένον; глаголение - λεγόμενα, τά; дръ̀новение - τὰ тоλημαθέντα, τὰ τετολημαμένα; имѣние - τὸ ὑπάρχον, τὰ ὄντα; повелѣние - τὸ κελεύόμενον, τὸ προσταχθέν; прѣщение - τὸ ἠπειλημένον; съвѣдѣние - τὸ συνειδός

Inf. subst.: τὸ σιλιβοῦσθαι; видѣние - τὸ βλέπειν; врьтѣние - ἀνακυκλεῖσθαι; въ̀вращение - τὸ ἐπαναγαγεῖν; въстрѣꙗание - ἀνασπᾶν; ꙗажение - ἐμπίπρασθαι; ꙗнаение - τὸ ἐπισημαίνεσθαι; иꙗдение - καταβρωθῆναι; мжчение - τὸ κολάζειν; накаꙗание - τὸ διδάσκειν; население - οἰκεῖσθαι; ненавидѣние - τὸ μεμισηκέναι; отръꙗание - κατατιλεῖν; отѣкрѣвление - τὸ ἀποκαλυφθῆναι; плѣнение - τὸ ἀλῶναι; попаление - τὸ πυρὶ παραδοθῆναι, τὸ πυρὸς γενέσθαι; дапáнн; посмиꙗание - τὸ γελαῖσθαι; послѣдование - τὸ ἀκολουθεῖν; посоушение - ξηρανθῆναι; раꙗгнѣвание - τὸ παραπικραίνειν, τὸ παροργίσειν; насыпание - τὸ καταλυθῆσεσθαι; слышание - τὸ ἀκούειν; съвꙗоупление - συνάψαι; съкаꙗание - τὸ διδάξαι; сѣчение - σφάττειν; оугасение - τὸ σβεσθῆναι; явление - τὸ ἐπιφαίνεσθαι;

-тиє

-сиє: бытие - γένεσις, ὑπόστασις; въ̀ꙗтие - ἔξαρσις; отоумьстие - ἐκδίκησις; причастие - κατάσχεσις; приꙗтие - κατάσχεσις; прѣꙗтие - κατάσχεσις;

-іа: благожитие - εὐημερία, εὐπραξία; причастие - κληρονομία; прослоутие - περιφάνεια;

-а, -η: иꙗбытие - ἀπαλλαγή; расѣятие - διασπορά; оупитие - μέθη;

-**ма**: ꙗвѣтиѣ - σπέρμα; рютиѣ - ὠρύωμα; оучастиѣ - ἀφαίρεμα;

-**μός**: наплоутиѣ - κατακλυσμός;

-**ос ѓ**: причастиѣ - κλήρος;

-**ос, -еос тѳ**: въꙗвитиѣ - κέρδος;

-**ѳъ**

-**іа**: блждъ - πορνεία, ἀκολασία; гнѣвъ - δυσμεнеία, ἀπέχθεια; ꙗракъ - ἐποψία; обѣтъ - ἐπαγγελία; отъвѣтъ - ἀπολογία; помыслъ - ἐπιθυμία; прѣꙗоръ - ὑπερηφανία; ꙗꙗоумъ - διάνοια, ἐρμηνεία; садъ - φυτεία; оумъ - διάνοια;

-**ѧ -н**: врѣдъ - βλάβη; въстокъ - ἀνατολή; глаголь - φωνή; гнѣвъ - ὀργή; гробъ - ταφή; громъ - βροντή; ꙗвѣтъ - διαθήκη, συνθήκη, γραφή; ꙗаходъ - δυσμή; иꙗвѣтъ - ἀφορμή; кровъ - σκέπη; обраꙗъ - μορφή; покровъ - σκέπη; приносъ - ἀπαρχή; ꙗꙗоумъ - γνώμη, βουλή; слѣдъ - ὄπλη; срамъ - αἰσχύνη; съборъ - ἀγωγή, συναγωγή; съвѣтъ - βουλή, συμβουλή; оумъ - γνώμη; шоумъ - φωνη; ѧдъ - ἐδωδή;

-**ма**: врѣдъ - τραῦμα; глаголь - ῥήμα; гробъ - μνήμα, σῆμα; наимъ - μίσθωμα; нарокъ - ὄνομα; обраꙗъ - σχῆμα, ἐκτύωμα, ὁμοίωμα, ἀποσφράγισμα; отъвѣтъ - ἀπόφθεγμα; плодъ - σπέρμα, γέννημα; помыслъ - ἐνθύμημα, ἐπιθύμημα; поносъ - ἀλήμα; ꙗꙗоумъ - διανόημα, νόημα, ἐνθύμημα; съмыслъ - φρόνημα; творъ - ἐπιτήδευμα; оукропъ - ζέμα; оумъ - φρόνημα; шаръ - χρῶμα;

-**сис**: въꙗоръ - ὄρασις, ὄψις; въпросъ - ἐρώτησις, πεῦσις; въсходъ - ἐπίβασις; глаголь - διάλεξις; гнѣвъ - μῆνις; градъ - περιτείχισις; ꙗападъ - δύσις; иꙗвѣтъ - πρόφασις; исходъ - ῥύσις; ликъ - τάξις; обѣтъ ὑπόσχεσις; почоувъ - αἴσθησις; ꙗꙗоумъ - γνῶσις, ἐπίγνωσις, πρόφασις; съмыслъ - φρόνησις; оумъ - γνῶσις;

-**тис, -тис, ѧ**: въстокъ - ἀπηλιώτης; свѣтъ - λαμπρότης, φαιδρότης;

-**ос ѓ**: вълаꙗъ - εἴσοδος; въходъ - εἴσοδος; глаголь - λόγος; гладъ - λιμός; градъ - περίβολος; гробъ - τάφος; исходъ - ἔξοδος; народъ - ὄχλος; нарокъ - ὄρος; находъ - ἔφοδος; обраꙗъ - τύπος, ἀρχέτυπος; плодъ - τόκος; прѣдѣлъ - ὄρος; прѣсѣдъ - δόλος; ꙗꙗоумъ - σκοπός; съвѣтъ - σύλλογος; троудъ - πόνος, μόχθος; оумъ - νοῦς; шоумъ - κτύπος;

-**μός**: глаголь - λογισμός; ꙗаимъ - ἐνεχυρασμός; ꙗтворъ - συγκλεισμός; нарокъ - ἀφορισμός; помыслъ - λογισμός; потоппъ - κατακλυσμός; ꙗꙗоумъ - λογισμός; тржсъ - σεισμός; оумъ - λογισμός;

-**ос, ѧос тѳ**: блѣскъ - εἶδος; въꙗоръ - εἶδος; градъ - τεῖχος; народъ - πλῆθος; обраꙗъ - εἶδος; родъ - γένος; свѣтъ - φέγγος; съмракъ - σκότος; оужасъ - θάμβος; цвѣтъ - ἄνθος;

n sg ./ pl .: въстокъ - ἔωον, тѳ; иꙗборъ - ἐκλεκτά, тѳ; плодъ - φυτόν, тѳ; садъ - φυτόν, тѳ;

Inf. subst.: въходъ - εἰσπορεύεσθαι, тѳ; глаголь - λέγειν;

с подчинено относительно изречение: садъ - ἃ φυτεύω;

-**ъкъ**

-**а, -н**: начатъкъ - ἀρχη, ἀκμή; недостатъкъ - ὀδύνη;

-**іа**: недостатъкъ - ἐνδεία; прибытъкъ - ἐμπορία;

-**ма**: недостатъкъ - ἀσέβημα;

-**μός**: прибытъкъ – πλεονασμος;

-**ος, -εος τό**: прибытъкъ – κέρδος;

-**σις**: начѣтъкъ – ἐγχείρησις; недостатъкъ – στέρησις, σπάνις;

adj. n sg./pl.: начѣтъкъ – τὰ ἐπίχειρα; остатъкъ – τὸ λειπόμενον, τὸ λείψανον τὸ κατάλοιπον

-**ьба**

-**α, -η**: стражъба – φυλακή, προφυλακή, ἐπισκοπή;

-**ία**: лѣчьба – θεραπεία; слоужъба – διακονία, δουλεία, θεραπεία, λατρεία, λειτουργία; стражъба – σκοπία; цѣльба – θεραπεία;

-**σις**: цѣльба – ἴασις;

Inf. subst.: стражъба – ἐπισκοπεῖν

-**нь**

-**α, -η**: болѣнь – ὀδύνη; жиень – ζωή; каень – δίκη, εὐθύνη;

-**ία**: болѣнь – ἀσθένεια; каень – ἀξία, παιδεία, τιμωρία;

-**ος ѓ**: болѣнь – νόσος, κάρος; боѣнь – φόβος; жиень – βίος;

-**σις**: каень – κόλασις;

C. Nomina qualitatis et abstracta

-**ьство / -ьствиѣ**

-**ία**: блждьство – ἀκολασία; беѣбожьство – ἀθεία; владычьство – δεσποτεία; коумирьство – εἰδωλολατρεία; гладьство – πλεονεξία, ἀπληστία; юстьство – οὐσία; старѣишиньство – ἡγεμονία; жжичьство – συγγένεια; пророчьство – προφητεία; цѣсарьство – βασιλεία, δεσποτεία, ἡγεμονία; пришьствиѣ – παρουσία;

-**της, -τητος, ѣ**: младеньство – νηπιότης; мъножьство – πυκνότης; соуровьство – ὠμότης; юньствиѣ – νεότης;

-**сѣнь**: жрьчьство – ἱερωσύνη, ἀρχιερωσύνη;

-**σις**: пророчьство – πρόρρησις; юстьство – φύσις; рождьство / родьство – γέννησις; вшьствиѣ – ἀνάληψις;

-**ος ѓ**: мальженьство – γάμος; рождьство – τόκος; нашьствиѣ – ἔφοδος; пришьствиѣ – ἔφοδος εἴσοδος;

-**ѣ**: оубиество – σφαγή; прѣшьствиѣ – διαγωγή, нашьствиѣ – ἐπιβουλή;

-**ма**: хждожьство – ἐπιτήδευμα, ἐνθύμημα

-**иѣ**

-**а f -η**: величиѣ – ὑπερβολή; раѣличиѣ – διαφορά;

-**ία**: беѣаконениѣ, беѣаконьниѣ – ἀνομία, παρανομία, ἀσέβεια; беѣакониѣ – παρανομία, ἀνομία, ἀσέβεια, δυσσέβεια, ἀδικία, πονηρία, ἀτ оп іа, ἀμαρτία, μανία, πολιτεία, βλασφημία; беѣмѣриѣ –

ἀωρία; бе[о]умиѣ – ἄνοια; бестоудиѣ – ἀνάιδεια; бесчьстиѣ – ἀσέβεια, δυσσέβεια, ἀτιμία; благочьстиѣ – εὐσέβεια; величиѣ – ἀλαζονεία; веселиѣ – θυμηδία; и[о]билиѣ – ἀφθονία, εὐθηνία; насилиѣ – δυναστεία, καταδυναστεία; нечьстиѣ – ἀσέβεια, ἀνομία, δυσσέβεια, ἀτιμία, τιμωρία; прѣ[о]риѣ – ἀλαζονεία, ὑπερηφανία; съдравиѣ – ὑγεία; съпротивиѣ – ἀντιλογία; оубожиѣ – πενία;

-ма: бе[о]акониѣ – ἀνόμημα; съличиѣ – σχῆμα; хждожиѣ – βδέλυγμα;

-ос, -еос τό: бе[о]аконениѣ – μῖσος; величиѣ – μέγεθος;

-сиѣ: веселиѣ – τέρψις; подарикѣ – χάρις;

-тѣс, -тѣтос, ѣ: величиѣ – ποιότης;

adj. n sg. / pl.: бе[о]акониѣ – τὸ παράνομον; бе[о]умиѣ – τὸ ἀγνώμον, τὸ ἀνόητον; прѣ[о]риѣ – τὸ ὑπερήφανον;

Inf. subst.: нечьстиѣ – τὸ ἀτιμασθῆναι;

подчинено относително изречение: бесчьстиѣ – ἃ ἀσεβέω;

-ость

-а f -ѣ: лютость – λύττη; милость – συγγνώμη; сытость – πλησμονη; хытлость – τέχνη, ἐπιστήμη;

-іа: благость – φιланθρωπία; горесть – πικρία; лѣнность – ῥαθυμία; лютость – ἀπηνία, μανία; милость – εὐεργεσία, εὐμενεία, κηδεμονία, φιланθρωπία; мокрость – ὑγρασία; прѣмждрость – σοφία; радость – θυμηδία;

-ос ѓ: сытость – κόρος; ѣрость – θυμός;

-ос, -еос τό: лютость – θράσος; милость – ἔλεος;

-тѣс, -тѣтос, ѣ: благость – ἀγαθότης; брѣ[о]сть – ὀξύτης; грѣбость – κουφότης; лютость – θρασύτης, ὠμότης; юность – νεότης;

adj. n sg. / pl.: благость – τὸ ἀγαθόν; слабость – τὸ σαθρόν;

-ота

-а f -ѣ: доброта – ἀρετή;

-іа: лѣпота – εὐπρέπεια; нечистота – ἀκαθαρσία, ἀκολασία, ἁμαρτία; работа – δουλεία, αἰχμαλωσία; соухота – ξηρασία;

-ма: нечистота – ἀσέβημα;

-ос ѓ: красота – κόσμος; синета – βύσσος;

-ос, -еос τό: высота – ὕψος; доброта – κάλλος; лѣпота – κάλλος;

-тѣс, -тѣтос, ѣ: благога – ἀγαθότης, піότης; мажкота – ἀπαλότης; нагота – γυμνότης; чистота – καθαρότης;

adj. n sg. / pl.: благога – τὸ ἀγαθόν; высота – τὸ ὑψηλόν; красота – τὸ ἀγαθόν; лѣпота – τὸ εὐπρεπές;

-ина₂

-**ία**: истина – ἀλήθεια;

-**ος, -εος τό**: глѣбина – βάθος;

adj. n sg./ pl.: истина – τὸ ἀληθές; мрътъцина – θνησιμαῖον; оуньшина – τὰ ἀμείνω

-оба f -объ

-**ία**: □ълоба/ □ълобъ – κακία, πονηρία, ἐπίνοια, παρανομία;

adj. n sg./pl.: □ълоба/ □ълобъ – τὸ κακόν, τὸ δυσμενές;

-ьда

-**α f -η**: вражда – ἔχθρα; правьда – ἀρετή;

-**ία**: -ьда: неправьда – ἀδικία, ἀσέβεια;

-**μα**: неправьда – ἀδίκημα;

-**σις**: правьда – δικαίωσις;

adj. n sg. / pl.: неправьда – τὰ ἄδικα, τὰ ἀνόσια; правьда – τὸ δίκαιον;

II. Nomina adjectiva

-ьнъ /- инь

adjectiva

суфиги без точно определено значение (-во-, -ло-, -ро-, -мо-, -цо-, -ες- / номинативни завършъци -νός, -λός, -ρός, -μος, -μοσ, -ής): бе□аконьнъ – ἄνομος, παράνομος; бе□доушьнъ – ἄψυχος; бесловесьнъ – ἄλογος; бесъмрътънъ – ἀθάνατος; бесчьстьнъ – δυσσεβής; благооумьнъ – εὖνους; болѣ□нънъ – ἀλγεινός; бѣдьнъ – χαλεπός, κακός, δύσκολος; виньнъ – ὑπήκοος; вѣсточьнъ – ἔωος; вѣселичьнъ – παντοδαπός; вѣселичьнъ – παντοδύναμος; глѣбооустьнъ – βαθύχειλος; гнъсьнъ – βδελυρός; грѣшьнъ – ἁμαρτωλός; дивьнъ – παράδοξος; доброгласьнъ – ἀλλόφωνος; жельнъ – πένθιμος; □аконьнъ – ἔνομος; и□бытъчьнъ – περιττός; иноплемьнъ – ἀλλόφυλος; инож□ычьнъ – βάρβαρος; истиньнъ – ἀληθής, ἀληθινός; красьнъ – πολυτελής; мъногообра□ьнъ – πολύμορφος; невѣрьнъ – οὐδὲ πιστός; недостатъчьнъ – ὑπόλοιπος; немощьнъ – ἀσθενής, ἀδρανής; неповиньнъ – ἀθῶος; непорочьнъ – ἄμωμος; неправьдънъ – ἄδικος; обычьнъ – συνήθης; отънждьнъ – διηλεκτής, παντελής; печальнъ – λυπερός, ἄνιαρός, κακός, σκυθρωπός; плодьнъ – σπόριμος; повиньнъ – ὑπήκοος; подобьнъ – ἀκόλουθος, πρόσφορος; по□дьнож□ычьнъ – βαρύγλωσσος; постижьнъ – ἱκανός; потрѣбьнъ 2 – χρήσιμος; ра□личьиъ – διάφορος; сетьнъ – ἔσχατος; сильнъ – ἰσχυρός, παχύς; славьнъ – περιφανής, λαμπρός; страстьнъ – φοβερός; страшньнъ – φοβερός; стрѣпътънъ – ποικίλος; стрѣльнъ – петροβόλος; събла□нънъ – σφαλερός; съвѣстьнъ – γνώριμος; съкровьнъ – ἀπόκρυφος; сѣньнъ – κατάσκιος, σύσκιος; тъчьнъ – ἐφάμιλλος; чьстьнъ – ἔντιμος, αἰόδιμος; оуспѣшьнъ – ὠφέλιμος; хоульнъ – βλάσφημος; явленьнъ – περιφανής; жтробьнъ – μητρῷος;

-**икός** (способност за извършване на нещо или свойство и качество): вещьствьнъ – φυσικός; врачвьнъ – ἰατρικός; доуховьнъ – πνευματικός; доушьнъ – λογικός; животьнъ₂ – ζωτικός; ка□нънъ – τιμωρητικός; кънижьнъ – γραφικός; плътънъ – σωματικός; ра□оумичьнъ – λογικός; ратьнъ – πολεμικός; словесьнъ – λογικός; тѣлесьнъ – σωματικός; оутѣшьнъ – παραμυθικός;

-**иос** (отношение или принадлежност в най-общ смисъл): вѣчьнъ – αἰώνιος; мъногомъжьнъ – πολυάνδριος; мъногоцѣньнъ – τίμιος; не□аапънъ – αἰφνίδιος; непотрѣбьнъ – ἀνεπιτήδειος; неправьдънъ – ἀνόσιος; неприклоньнъ – οὐχ ὅμοιος; нъждьнъ – ἀναγκαῖος; повиньнъ – ὑποχείριος; подобьнъ – ἄξιος, ὅμοιος, ἐπιτήδειος; правьдънъ – δίκαιος; приклоньнъ – ὅμοιος; противьнъ – ἐνάντιος; работьнъ – ἀνθρώπειος; ратьнъ – πολέμιος; свирѣльнъ – εὐαρμόνιος;

сетънь - τελευταῖος; съпасънь - σωτήριος; съпротивънь - ἐναντίος; съхрамънь - ὑπαίθριος;
хръбътънь - νώτιος; цѣньнь - τίμιος; чьстьнь - τίμιος, θεσπέσιος;

-инос, -оус (вещество или произход): глинънь - ὄστράκινος; кипарисънь - κυπαρίσσινος;
огньнь - πύρινος; плътънь - σάρκινος; желѣньнь - σιδηροῦς; мѣдьнь - χαλκοῦς; сьребрьнь -
ἀργυροῦς;

-ων (склонност към нещо): тоучънь - πίων;

Gradus comparativus / superlativus: нижънь - κατώτατος; страшънь - φρικωδέστατος;
тъмънь - ἀφεγγέστερος; жтьрьнь - ἐσώτερος;

adjectivum verbale : блждънь - ἀκόλαστος; вольнь - αὐθαίρετος; иѣборънь - ἐκλεκτός,
ἐπίλεκτος; мощънь - δυνατός; неблагодѣтънь - ἀχάριστος; немощънь - ἀδύνατος;
необрѣпанънь - ἀπερίτμητος; непристжпънь - ἀπρόσιτος; нарочънь - ὀνομαστός; потрѣбовънь -
χρηστός; похотънь - ἐπιθυμητός; раѣоумънь - κατάληπτος; сильнь - δυνατός; славънь -
πολυθρόλλητος; съвѣстьнь - γνωστός; оумънь - αὐθαίρετος;

participium

альчънь - πεινῶν; въѣбранънь - ἀπηγορευμένος; длъжънь - ὀφείλων; дрѣновеньнь -
τολμῶμενος; жельнь - πενθέων; лъжънь - καλούμενος; недостатъчънь - λειπόμενος; немощънь
- ἀσθενέων, ἡσθηνηκῶς, ἐκλείπων; печальнь - ἀνιώμενος; повинънь - ὑποκείμενος,
парадунастеуънь; подобънь - ἔοικός, παρεοικός; потрѣбънь₂ - προσήκων; правъдънь -
ἀδικούμενος; приклонънь - ἐοικῶς; ратьнь - πολιорκῶν; сильнь - δυναστεύων, ἀρκέων;
сълоучънь - συμβαίνων; съноуѣнь - ἵππαζόμενος; съпасънь - ἀνασωζόμενος; тоучънь -
ἐστεατωμένος; ѣвънь - τετραυματισμένος, πληττόμενος; ѣвънь - κακῶς ἔχων;

subst. G sg. / pl.

беѣаконънь - τῆς ἀνομίας; благовонънь - εὐωδίας; благовонънь - ἀνθοσμίας, вещьнь -
φύσεως; виноградьнь - τῆς ἀμπέλου, τοῦ δρυμου; вратънь - πύλης; врачъвьнь - τῆς τέχνης;
гладънь - λιμοῦ; градънь 1 - πόλεων; градънь 2 - χαλάζης; грѣшьнь - ἀμαρτημάτων, ἀμαρτίας;
дворънь - τῆς αὐλῆς, τῶν οἰκιῶν; дрѣвесьнь - τῶν ξύλων; доушьнь - τῆς ψυχῆς, τῶν ψυχῶν;
дѣлесънь - πραγμάτων; джбравънь - δρυμοῦ; животънь₁ - τῶν ζώων; животънь₂ - ζωῆς,
ѣвѣрьнь - θηρίων, ѣаконънь - τοῦ νόμου, ѣемльнь - τῆς γῆς; ѣемънь - τῆς γῆς; ѣлобънь -
τῆς κακίας; истинънь - ἀληθείας; каѣньнь - τῆς τιμωρίας; крильнь - πτερύγων; кръвьнь -
αἱμάτων; књижьнь - βιβλίου, βιβλίων, τῆς γραφῆς; лоѣньнь - ἀμπέλου, κλημάτων; лѣпотънь -
εὐπρεπείας; мечънь - μαχαίρας, ρομφαίας; мирънь - εἰρήνης; мрѣжьнь - σαγηνῶν; мѣдьнь -
χαλκοῦ; мжъньнь - ἀπειλῆς; народънь - ὄχλων; небесьнь - τοῦ οὐρανοῦ; недостатъчънь - τῆς
σπάνεως; нечьстьнь - τῆς ἀσεβείας; огньнь - πυρός, ἄνθρακος; оржжьнь - τῆς πανοπλίας;
очънь - ὀφθαλμῶν; печальнь - συμφορᾶς; пищънь - τρυφῆς; плачьнь - θρήνων; плътънь - τῆς
σαρκός; покаянънь - μεταμελείας; потрѣбънь₁ - ἀφανείας; правъдънь - δικαιοσύνης;
примрачьнь - γνόφου; пжтьнь - ὁδοῦ; риѣньнь - τῆς ἐσθῆτος; рѣчьнь - ποταμοῦ; словесьнь -
τοῦ λογικοῦ; слъньчънь - οὐρανοῦ; срьдъчънь - καρδίας; стѣньнь - τοίχου; сыновънь - υἱοῦ;
сждънь - κρίσεως; трѣбънь - θυσιῶν; тржбънь - σάλπιγγος; тѣлесънь - τοῦ σώματος; хлѣбънь -
ἄρτου; хотънь - τῶν ἐραστῶν; црькъвьнь - τῆς ἐκκλησίας; чрѣслънь - τῆς ὄσφουος; шипъчънь -
τῆς ροιᾶς; ѣвънь - τραυματίας, τραυματιῶν;

adj n sg. / pl. - subst.

гнжсьноѣ - βδέλυγμα; жельноѣ - πένθος; истинъноѣ - ἀλήθεια; неоугодьноѣ - προσόχθισμα;
нечьстьноѣ - ἀσέβεια; освашеньноѣ - ἅγιον, τό; печальноѣ - ἀνιάσαι, τό; повинъноѣ -
εὐθύνη; потрѣбноѣ - χρεία; равъноѣ - ἴσότης;

subst.

ратънь pl - στρατεία, βαβυλώνιοι; съмеждънь - γείτων; странънь - ἔθνος;

предложен израз

ѣаконънь - διὰ τοῦ νόμου; ѣемънь - ἀπὸ γῆς; коупънь - ὁ περὶ τὴν ἐμπορίαν; лѣтънь - κατ'

ένιαυτόν; плътънь – κατὰ σάρκα; причастънь – ἐν μετουσί α; сильнь – ὁ ἐν δυνάμει; тѣлесънь – ὁ περὶ τὸ σῶμα; ѿвнь – εἰς τραύματα;

наречие

доуховънь – πνευματικῶς;

-ЬСКЪ

adjectiva:

-иос: ангельскъ – θεῖος; божьскъ – θεῖος; вавилонѣньскъ – βαβυλώνιος; египтьскъ – αἰγύπτιος; жидовьскъ – ἰουδαῖος, εβραῖος; морьскъ – παραθαλάσσιος; овилѣискъ – ἰωβηλαῖος; сидоньскъ – σιδώνιος; хананѣискъ – χαναναῖος; хетьѣискъ – χετταῖος; цѣсарьскъ – βασιλείος; чловѣчьскъ – ἀνθρώπειος;

-икѣс: воиньскъ – πολεμικός; евангельскъ – εὐαγγελικός; египтьскъ – αἰγυπτιακός, елиньскъ – ἑλληνικός; жидовьскъ – ἰσραηλιτικός; жрьчьскъ – ἱερατικός; идольскъ – εἰδωλικός; индиискъ – Ἰνδικός; коумирьскъ – εἰδωλικός; моурьскъ – αἰθιοπικός; мжжьскъ – ἄρβενικός; оимьскъ – στρατιωτικός; пророчьскъ – προφητικός; скиѣскъ – σκυθικός; цѣсарьскъ – βασιλικός,

други: арадионьскъ – ἀραδίων; иѿраильскъ – ἰσραηλίτης;

subst G: архангельскъ – ἀρχαγγέλων; асириискъ – ασσυρίων; вавилоньскъ, вавилонѣньскъ – βαβυλωνίου, βαβυλώνος; вельбждьскъ – καμήλων; врачевьскъ – ἰατρῶν; гражданьскъ – πολιτείας; евангельскъ – εὐαγγελίων; египтьскъ – αἰγυπτίων, αἰγυπτίου, αἰγύπτου; жидовьскъ – τῶν ἰουδαίων, τῆς ἰουδαίας, τοῦ ἰούδα, τοῦ ἰσραήλ, τῶν εβραίων; идоумѣискъ – ἰδουμαίας, ἰδουμαίων; иѿмаилитьскъ – τοῦ ἰσμαήλ; коньскъ – ἵππων; коумирьскъ – εἰδώλων; кѣнажьскъ – τῶν ἀρχόντων; людьскъ – τοῦ λαοῦ, τῶν λαῶν; мидьскъ – μήδων; моавитьскъ – μωαβιτῶν; морьскъ – (τῆς) θαλάσσης, θαλασσῶν, ὕδατος; мжжьскъ – ἀνδρός, ἀνδρῶν; палестиньскъ – παλαιστίνης; паѣорьскъ – παθούρης; пастырьскъ – ποιμένων; персьскъ – πέρσου, περσῶν; польскъ – πεδίου, ἀγροῦ; пророчьскъ – προφητείας; пѣтичьскъ – ὄρνέων; римлѣньскъ – ῥωμαίων; родионьскъ – ῥοδίων; самариискъ – σαμαρείας; сидоньскъ – σιδωνίων; сириискъ – συρίας, σύρων; сирьскъ – σύρων; содомьскъ – σοδόμων; старѣишиньскъ – ἡγουμένων; страньскъ – ἐθνῶν, τῶν; сѣверьскъ – βορρᾶ; тирьскъ – τύρου, τυρίων; тирѣньскъ – τυρίων (τῶν); халкидоньскъ – (τῶν) καρχηδονίων; халдѣискъ – χαλδαίων; херовимьскъ – (τοῦ / τῶν) χερουβίμ; цѣсарьскъ – βασιλείας, τῆς; щоудьскъ – γιγάντων;

subst D: коумирьскъ – τοῖς εἰδώλοις; людьскъ – τῷ λαῷ;

предложен израз: гръчьскъ – εἰς τὴν ἑλλάδα, κατὰ τὴν ἑλλάδα; жидовьскъ – ἐκ τῆς ἰουδαίας; коумирьскъ – ὁ περὶ τὰ εἶδωλα; морьскъ – ἐν τῇ θαλάσσει;

-jь

adjectiva

блждьничъ – порνικός, πόρνος; жрьчь – ἱερατικός; отьчь – πατρῷος; пророчъ – προφητικός; цѣсарь – βασιλικός; чловѣчь – ἀνθρώπειος, ἀνθρώπινος;

subst. G

авраамль – τοῦ ἀβραάμ; вражи – ἐχθρῶν; грѣшьничъ – ἀμαρτώλου; дяволь – τοῦ διαβόλου; ефремль – τοῦ ἐφραῖμ; иаковль – τοῦ ἰακώβ; иерусалимль – τῆς ἱερουσαλήμ; иоакимль – τοῦ ἰωακείμ; исавль – τοῦ ἡσαῦ; коньничъ – ἵππέων; любодѣичъ – μοχαλίδων, μοιχείας; отьчь – πατρός, πατέρων; плѣньничъ – αἰχμάλωσις; пророчъ – τοῦ προφήτου; раѣбоиничъ – μαιφονίας; сенахиримль – τοῦ σεναχηρείμ; стрижьчь – κουρέως; тельчь – μόσχου; херовимль – (τοῦ / τῶν) χερουβίμ; чловѣчь – ἀνθρώπου, ἀνθρώπων.

-овъ / -евъ

adjectiva

давыдовъ – δαβιδικός; кипарисевъ – κυπαρίσσιος; слоновъ – ἐλεφάντινος; еловъ – ἐλάτινος;

subst . G

вааневъ / фанеѣвъ – βαναίου; иеѣкиилевъ – τοῦ ἱεζεκιήλ; иесеѣвъ / иесеовъ – τοῦ ἱεσσαί; иѣраилевъ – τοῦ ἱσραήλ; иосиѣвъ – ἰωσίου; седекиѣвъ – σεδεκίου; гоговъ – τοῦ γώγ; давидовъ – τοῦ δαβίδ; ефремовъ – τοῦ ἑφραΐμ; иеѣековъ – τοῦ ἱεζέκ, иововъ – τοῦ ἰώβ, иосифовъ – τοῦ ἰωσηφ; исааковъ – τοῦ ἱσαάκ; исавовъ – τοῦ ἡσαῦ; кировъ – κύρου, мемфовъ – μέμφεως, хамовъ – τοῦ χάμ; христовъ – χριστοῦ; дъждевъ – ὑετοῦ, кипарисевъ – κυπαρίσσου; стражевъ – τοῦ σκοποῦ, лвовъ – λέοντος;

-ИВЪ

adjectiva

лъстивъ – κολακευτικός, милостивъ – ἐλεήμων, еүменής; неправъдивъ – ἄδικος, κακός; нечьстивъ – ἀσεβής, δυσσεβής; плѣшивъ – φαλακρός; правъдивъ – δίκαιος; прѣѣоривъ – ἀλάζων; стръпѣтивъ – ποικίλος; лъживъ – ψευδής; хждоживъ – ἐπιτήδειος; блждивъ – λάγνος; пьривъ – φιλόνεικος; тъщивъ – σπουδαῖος; беѣоумливъ – ἀγνώμων; благочъстивъ – εὐσεβής, θεσπέσιος; богочъстивъ – θεσπέσιος;

ptc

ръвѣнивъ – ζηλοτυπῶν;

subst. G

благочъстивъ – τῆς εὐσεβείας; нечьстивъ – τῆς ἀσεβείας;

subst.

плѣшивъ – φαλάκρωμα; прѣѣоривъ – ἀλάστωρ;

adv.

правъдивъ – δικαίως;

-ЪКЪ / -ЬКЪ

adjectiva

гладъкъ – λεῖος; горькъ – πικρός; крѣпъкъ – ἰσχυρός, κραταῖος; лъгъкъ – κοῦφος, εὐπετής καὶ λίαν εὐμαρής; макъкъ – μαλακός; сладъкъ – γλυκός; тажъкъ – ἀνιαρός, βαρύτατος;

subst . G

горькъ – ὀδύνης;

предложен израз

крѣпъкъ – ὁ ἐπὶ ἰσχύϊ;

adj n sg. /pl. - subst.

крѣпъкоѣ – σφοδρότης; макъкоѣ – ἀπαλότης;

-ЪНЪ

adjectivum

багърѣнъ – βύσσινος; дъщѣнъ – ἀλσώδης; камѣнъ – λίθινος; плѣтѣнъ – σωματικός, σάρκινος; тръстѣнъ – καλάμιος; ѡчьмѣнъ – κριθίνος;

subst. G

дрѣвѣнъ – τοῦ ξύλου; ѡчьмѣнъ – κριθῶν, τῶν;

-ИТЬ

adjectivum

ѣнаменить – ἐπίσημος; оумънить – νοερός; нарочить – ὀνομαστός, ἐπίσημος;

subst.

ДОМОВИТЬ – οἰκήτωρ;

Ptc praet pass

-енъ / -анъ

adjectivum: блаженъ – θεσπέσιος, μακάριος; многосъвършенъ – πολυτελής; непокръвенъ – αἴθριος; иꙗмъчтанъ – ποικίλος;

adjectivum verbale: ꙗвѣрояденъ – θηριάλωτος; неиꙗдреченъ – ἄρρητος; невъписанъ – ἀνάγραπτος; неиꙗглаголанъ – ἄρρητος; необрѣꙗнъ – ἀπερίτμητος;

ptc.: невъселенъ – μὴ κατοικηθησόμενος;

Ptc praes pass

-имъ / -омъ / -емъ

adjectivum verbale: невидимъ – ἄορατος, ἄοράτως; непроходимъ – ἄβατος; неударжимъ – ἄκρατος;

ptc.: недъждимъ – οὐ βρεχόμενος; непоꙗнаваємъ ꙗꙗгноμονούμενος;

adjectivum: несъвѣдомъ – ἄδηλος; неꙗнаємъ – ἄσημος;

Ptc praet act

ptc.: необрѣꙗвыи – μὴ περιτέμνων;

adjectivum: сꙗ непокоривыи – ἀπειθής;

Ptc praes act

adjectivum verbale: неимыи благодати – ἀχάριστος;

adjectivum: сꙗ непокаряѣи – ἀπειθών, ἀπειθής.

- [1.](#) Подробно за ръкописа вж. [Николова 1995](#)
- [2.](#) В ЕзF.I.461 на 19 композита с благо- се пада само един с добро-. Като се има предвид, че “композициите с добро- се явяват по-нов лексически слой в старобългарски език ([Цейтлин 1986](#): 234), може да се направи извод, че преводът на ЕзF.I.461 носи характерните особености на старобългарските паметници с по-архаичен език.
- [3.](#) Гръцките композити с φιλο- в първата част се предават с -любие, -любовство, -любивъ като втори компонент на сложението. Този факт, който е обичаен за славянските преводни текстове ([Вялкина 1966](#): 166), се потвърждава и в ЕзF.I.461.
- [4.](#) Известно е, че голям дял от лексиката на КСП, приблизително една втора от общото количество, съставляват думите, регистрирани само в един паметник. Челна позиция в това отношение държи Супрасълския сборник (нататък Супр) – 3124 думи от всичко 9616 са засвидетелствани само там ([Цейтлин 1986](#): 36, 49). Ето защо съпоставката на лексикалната система на други паметници с него е особено меродавна.
- [5.](#) Сравнена е само рядко срещаната лексика (до 5 словоупотреби в сравняваните текстове) поради нейната показателност при идентифициране на преводач и преводачески център.
- [6.](#) Същата вариативност се наблюдава и при превод чрез метода на семантичното транспониране: примрачънь γνόφου ЕзF.I.461: γνοφώδης ΓΑμ; пристраѣти συμβαίνω

ЕзF.I.461: εὐτρεπισθῆναι ΓΑμ; рѣꙗниѣ конь φωνή ἰππέων ЕзF.I.461: χρεμετισμός ἵππων ΓΑμ; стрѣпътъ ποικιλία ЕзF.I.461: περίστασις ΓΑμ; плачьнъ θρήνων ЕзF.I.461: πενθικός ЕфрКрм; раꙗоумичьнъ λογικός ЕзF.I.461: νοερός ЙоЕБ; расѣсти сѧ ρήγνυμαι ЕзF.I.461: κόπτομαι Златоструй.

- [7](#). Повече за този метод вж. у [Yule 1944](#): 78; [Фрумкина 1964](#): 42-43; [Давидов 1996](#): 28-30.

Година: 2013

Книжка: 1-2

Рубрика в списание Littera et Lingua: [Историческа лексикология / Historical lexicology](#)

Сподели: [Delicious](#) [Digg](#) [Facebook](#) [Google](#)

[Plus](#) [LinkedIn](#) [Myspace](#) [Orkut](#) [Reddit](#) [StumbleUpon](#) [Twitter](#) [Yahoo](#)

Source URL: <https://naum.slav.uni-sofia.bg/lilijournal/2013/1-2/ilievat>